

принципиальное положение позволяет учесть неравновесность и стохастичность инновационной деятельности, осуществление которой приводит к постоянной динамической трансформации реализующих ее систем (таких, например, как инновационные университеты), вызывает необходимость их технико-технологической и организационной адаптации во времени. Вторая принципиальная позиция основана на обязательном учете интегрированной сущности инновационного университета, заключающейся в объединении научно-исследовательской и производственной деятельности с процессом обучения.

Как правило, высокий уровень инновационного потенциала характерен для организаций, находящихся на этапах роста (стадии рождение – детство – отрочество – ранняя зрелость – расцвет сил по классификации концепции жизненных циклов организации) и стремится к нулю на этапах упадка (поздняя зрелость – старение – смерть/обновление).

Если анализируемый вуз находится на одной из стадий роста, то, следовательно, он обладает определенным уровнем инновационного потенциала (представленного в работе в виде совокупности компонентов: организационного, учебно-образовательного, научного субпотенциалов и инновационной инфраструктуры), оценивать который можно по любой из имеющихся критериальных систем оценки, например таких, как: "Критерии конкурсного отбора инновационных вузов для получения грантов Президента Российской Федерации", разработанная по инициативе Минобрнауки РФ в рамках программы "Приоритетные национальные проекты" [2], либо система критериев, предложенная Ассоциацией инженерного образования России [3].

Литература

1. Войенкова О. Б. Инструменты формирования системы управления инновационной деятельностью в высшей школе: Автореф. дис. ... канд. экон. наук. – Красноярск: СибГАУ, 2006. – 19 с.
2. Критерии отбора инновационных вузов / Пресс-служба МОН РФ // Поиск: еженедельная газета научного сообщества – 2005. – 21 октября. – № 42. – 12 с.
3. Похолков Ю. Опора на семь принципов // Поиск: еженедельная газета научного сообщества. – 2005. – 13 янв. – № 1 – 2. – 6 с.

Надійшла 29.03.2009

УДК 658.14/17 (477)

Л. С. ПАНЬКОВСЬКА, І. В. ПАСІЧНИК
Хмельницький національний університет

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті продемонстровано сучасний стан та ефективність діяльності банківської системи України. Запропоновано шляхи її зміцнення. Акцентовано увагу на аналізі банків. Наведено способи удосконалення регулювання банківської системи. In the paper there has been demonstrated the modern state and efficiency of the Ukrainian banking system activity. Proposed the ways of its strengthening. Accented the attention on the analysis of banks. Listed the ways of perfection of the banking system control.

Вступ. В останні роки банківський сектор України зіткнувся з рядом проблем, однією з яких є неспроможність українських банківських установ конкурувати з іноземними, частка яких на вітчизняному ринку постійно зростає. Також таке становище поглиблюють процеси глобалізації, які мають безпосередній вплив на банківську систему України.

Сьогодні розширюється спектр банківських послуг, виникають нові форми бізнесу, способи комунікацій та ринки збуту. За таких умов загострюється конкуренція, що вимагає від банківських установ вміння активно реагувати на зміни, що відбуваються.

З огляду на те, що 55% української економіки перебуває у «тіні», занадто низька капіталізація вітчизняних банків може призвести до того, що вони стануть неконкурентоспроможними порівняно з іноземними.

Мета дослідження – проаналізувати ефективність функціонування банківської системи України, визначити та розкрити основні шляхи забезпечення її сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності національних банків.

Вчені, що досліджували це питання. Вагомий внесок у дослідження банківської системи й державної політики, її підтримки зробили: О. Шейко, Н. Шелудько, О. Мельник, І. Розпутенко, М. Савлук, С. Тігіпко, Ж. Торяник та інші.

Постановка завдання. Основою для зміцнення банківської системи України, підвищення її надійності та стійкості до криз є достатній рівень капіталізації. Як відомо, власний капітал банківської системи України збільшився на 22,58 млрд грн або 32,5% і за станом на 01.10.2008 року становив 92,2 млрд

грн. Слід зазначити, що це зростання відбулося, в основному, за рахунок збільшення обсягу статутного капіталу на 17,4 млрд грн (на 40,6%). Облікова ставка зросла з 30.04.2008 року до 12,0% (з 01.01.2008 р. встановлена на рівні 10%). Кредитні ставки банків у національній валюті зросли з 14,4% до 16,8% річних. За цей же період обсяг кредитів, наданих суб'єктам господарювання, зріс на 32,1%, а фізичним особам – на 33,5%. Обсяг довгострокових кредитів зріс на 28,0% і становив 373,6 млрд грн, або 59,5% від наданих кредитів [1, с. 21 – 22]. Проте, незважаючи на ці зміни, проблемними є не лише кількісні показники, що характеризують рівень капіталізації, а й її якість. Річ у тім, що капіталізація багатьох вітчизняних банків складається з коштів переоцінки основних засобів, несплачених відсотків, субординованого боргу. Зростання таких складових можна вважати штучним нарощуванням капіталу [2].

Філійна мережа банків України складається з 1 314 діючих філій. Майже кожен регіон характеризується досить високою концентрацією банківських установ, які в основному представлені філіями банків. По суті, така велика кількість банківських установ повинна була б повністю забезпечувати потреби населення у банківських послугах. Але, як відомо, якість банківських послуг лише до певної міри залежить від кількості банків, представлених на ринку послуг для фізичних осіб.

Спектр та обсяги послуг, що надаються банками, залишаються досить обмеженими, тоді як сучасні умови господарювання вимагають нових форм та методів банківської підтримки. У промислово-розвинутих країнах Заходу накопичений багатий досвід інновацій, в тому числі і в банківських установах, частина якого представляє безперечний інтерес для банків, і може бути з успіхом використана з урахуванням специфічних умов України [3].

Сучасна структура грошових доходів населення України та її динаміка є тією проблемою, що не сприяє розвитку ринку банківських послуг для фізичних осіб. Заробітна плата не займає ключове значення і за впливом на заощадження наближається до соціальних виплат (пенсій, стипендій, допомог). На це вказують і результати анкетних опитувань, проведених у 2003 – 2007 роках. Вони свідчать, що значна частина вкладників (майже 38 %) неспроможна заощаджувати кошти в зв'язку з низькими заробітками та доходами, які ледве покривають потреби. Що стосується опитаних за 2008 рік, то така частка населення впала в 3 рази і становить 20% , та й то це майже всі люди, які вклали свої гроші в державні банки, адже більшість теперішніх комерційних банків показує нерівновагу у своїх виплатах та важкий фінансовий стан. Отже, нинішній рівень оплати праці та соціального захисту громадян України, їх низька купівельна спроможність є тими чинниками, що стримують розвиток грошових заощаджень населення, а отже, й розвиток виробництва, відтворення робочої сили, розв'язання найгостріших соціально-економічних проблем [2].

Однак на сучасний момент ми повинні констатувати той факт, що наявність негативних моментів у діяльності більшості банків пов'язані з досягненням виключно своїх егоїстичних внутрішньо-корпоративних інтересів, або інтересів певних промислово-фінансових кланів. Це проявляється в прагненні контролювати максимально можливу частку ринку, нав'язуванні невігідних контрагентам умов щодо активних та пасивних операцій – за кредитами, депозитами, інвестиціями, тощо.

Як правило, якість обслуговування юридичних та фізичних осіб, особливо в регіонах, не відповідає прийнятному рівню, хоча постійно здійснюються спроби покращити ситуацію. На макроекономічному рівні це проявляється у неузгодженості економічних інтересів суспільства і банків, втраті певної частини перерозподіленого ВВП, який під тиском глобалізаційних реалій спрямовується в розвинені країни світу і, таким чином, сприяє зростанню інших суспільств, тоді як наслідком подібної ситуації для України є зміцнення гнбової економіки. Все це призводить до того, що ситуація, в якій опинилася Україна, змушує бажати кращого [4, с. 61].

Результати. Одним із головних векторів, задекларованих у Стратегії розвитку України на 2007 – 2009 роки, є підвищення ролі України у світі та інтеграція в співтовариство розвинутих країн. Практичними завданнями, рішення яких буде сприяти досягненню намічених цілей розвитку, є відкриття національної банківської системи для міжнародного фінансового капіталу. Тому питання, пов'язані з лібералізацією доступу на фінансовий ринок України іноземного банківського капіталу, на теперішній час набувають особливої актуальності, оскільки прихід іноземних банків матиме неоднозначний вплив на кредитний ринок України й банківську систему в цілому.

Але надмірна концентрація іноземного банківського капіталу на ринку банківських послуг в Україні може стати загрозою для її стабільного функціонування. Тому основні дії повинні бути направлені на обмеження можливостей його подальшої монополізації, а відтак і відповідного диктату цін на банківські послуги для клієнтів.

Досягти позитивного ефекту від приходу іноземного капіталу можна за рахунок забезпечення належного рівня прозорості джерел зовнішнього інвестування, а також розробки системи заходів, спрямованих на запозичення передового досвіду. Також для ефективного контролю іноземного капіталу, Україні необхідно здійснювати ретельний підбір нових партнерів та потенційних інвесторів. Для ефективної роботи банківської системи України потрібно поступово розвивати мережу закордонних підрозділів, а також підвищувати технічні та комунікаційні можливості комерційних банків. Хоча вихід на закордонні ринки банківських послуг в даний час не є головною метою для українських банківських установ, але умови

ефективної діяльності потребують наявності співпраці з іноземними банками. Альтернативою для них є створення альянсів із розвинутими транснаціональними банками світу. Отже, розширення присутності іноземного капіталу в банківському секторі України в рамках чітко проаналізованої й послідовно реалізованої стратегії його допуску, що базується на балансі національних інтересів та інтересів іноземних інвесторів, зможе підвищити конкурентоспроможність як банківської системи, так і економіки країни в цілому [5, с. 16 – 19].

Разом з тим, фактично дотепер не існує законодавчо прописаного механізму відкриття філій іноземних банків. Вирішенню цієї проблеми, на думку багатьох вчених, суттєво сприятиме розробка проекту Стратегії розвитку банківської системи України на 2006 – 2010 роки, ключовими тезами якого стало підвищення вимог до капіталізації банків і вимог до їхньої відкритості для іноземних інвесторів. Відповідно до даного проекту, приплив іноземного капіталу є важливим чинником розвитку банківського сектора України, оскільки веде до збільшення можливостей для одержання українськими підприємствами кредитних коштів. У зв'язку з цим, режим допуску іноземного капіталу на фінансовий ринок України повинен орієнтуватися на розвиток ринкових відносин і конкуренції в банківському секторі.

Отже, розширення присутності іноземного капіталу в банківському секторі України в рамках чітко проаналізованої й послідовно реалізованої стратегії його допуску, що базується на балансі національних інтересів та інтересів іноземних інвесторів, зможе підвищити конкурентоспроможність як банківської системи, так і економіки країни в цілому [6, с. 182 – 184].

Також необхідно виділити пріоритети, які можуть забезпечити сталий розвиток банківської сфери та економіки в цілому та сформувані заходи, щодо їх досягнення. Такими пріоритетами може стати забезпечення принципу справедливого розподілу доходів між банками в залежності від внеску в загальний розвиток банківської сфери та економіки. В даному випадку необхідно виділити ті показники діяльності банків, які можна було б використати як критерії щодо оцінки внеску окремих банків та банківської сфери в цілому у розвиток держави та зростання рівня і якості життя окремих членів суспільства. Потрібне узгоджене досягнення гармонізації на основі збалансування економічних інтересів банків і суспільства через підвищення ефективності системи взаємного інституційного впливу. Центральним елементом узгодження інтересів в банківській сфері виступає Національний банк України. На жаль, з упевненістю можна стверджувати, що поки що ми не маємо простого і ефективного інструменту узгодження економічних інтересів в банківській сфері.

Ще одним пріоритетом є формування ефективного інституційного середовища для регулювання факторів конкурентної боротьби та уповільнення монополізації банківської сфери. Позиція та політика НБУ щодо різних груп банків повинна бути диференційованою та спрямованою на досягнення максимальних результатів з врахуванням інтересів різних рівнів суспільства та банківської системи. Так, по відношенню до системних банків повинні бути встановлені жорсткі умови щодо зниження ними тиску на менші банки та зменшення ними ступеня монополізації банківського ринку. НБУ повинен підтримувати малі банки, незважаючи на низьку ефективність їх діяльності та попри всі вимоги і перестороги, адже малі банки відіграють велику роль у економічному становленні регіонів, розвитку малого бізнесу, підприємництва та формуванні позитивного відношення до ринкових перетворень серед населення. Тому НБУ слід переглянути свою політику щодо малих банків.

Третім визначеним пріоритетом є створення умов прискореного розвитку регіонів та вирівнювання їх стану через збільшення фінансування та кредитування перспективних напрямів господарської діяльності. Це надасть у перспективі великі конкурентні переваги як самим регіонам на рівні ринків країни, так і за її межами – на рівні світових ринків.

Четвертий пріоритет пов'язаний з впровадженням інноваційних ідей та технологій у банківську діяльність. На жаль, поки що вітчизняні банки розробляють продукти та надають спектр послуг, які запозичені з досвіду діяльності закордонних банків. Тому на власних теренах необхідно розвивати та використовувати методи банківського маркетингу, маркетинг-менеджменту, стратегічного менеджменту, системного аналізу, тощо. Їх практичне застосування незалежно від тих чи інших місцевих особливостей дає високі результати.

Останній пріоритетом є підвищення використання “людського фактору” через створення ефективної системи управління та здійснення кадрової політики. Практично, на рівні банків варто розробити, затвердити та впровадити корпоративні кодекси – систему корпоративних цінностей, норм та правил, які б сприяли підвищенню керованості, налагодженню ефективної взаємодії, кар’єрному росту, творчій і професійній реалізації працівників банківської установи.

Дослідження особливостей інституційних змін в середовищі діяльності комерційних банків призвело до таких пропозицій:

1) покласти на Національний банк України, як ключовий елемент правової системи узгодження економічних інтересів у банківській сфері, забезпечення принципу справедливого розподілу доходів між банками залежно від їх внеску в загальний розвиток;

2) НБУ забезпечити стримування діяльності системних банків, сприяння функціонування великих та середніх банків і фінансову підтримку малих банків і створення на їх основі “муніципальних банків” з

метою оптимізації факторів конкурентної боротьби та уповільнення монополізації банківської сфери;

3) комерційним банкам створити в регіонах умови для прискореного розвитку через збільшення фінансування та кредитування перспективних напрямів господарської діяльності з метою забезпечення конкурентоспроможності України на світових ринках;

4) комерційним банкам проводити інноваційну діяльність щодо впровадження нових продуктів і послуг орієнтованих на вітчизняну особливість;

5) комерційним банкам забезпечити створення ефективної системи управління та проведення кадрової політики на основі розробки та впровадження корпоративних кодексів з метою переходу до універсальної правової системи цінностей [7, с. 87 – 89].

Висновки. Банківському сектору у порівнянні з іншими галузями економіки надається пріоритетне значення, виходячи з того, що банківські установи акумулюють значні фінансові ресурси необхідні для економічного зростання, а також є посередниками по відношенню до економіки. Тому виведення вітчизняної економіки з становища, в якому вона опинилася, буде можливим лише у разі застосування комплексу заходів, серед яких чільне місце належатиме зміцненню банківської системи. Для досягнення цієї мети перед державою постає питання стабільності банківського сектору, повернення до нього довіри, спроби виведення банківської системи із кризи.

Література

1. Основні показники діяльності банків України на 1 липня 2008 року // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 8.
2. Попередні підсумки діяльності банків за станом на 01.01.2009 // Доступний з http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Results/2009/01012009.htm
3. Річний звіт про діяльність банківського нагляду України за станом на 01.01.2009 // http://www.bank.gov.ua/Zvit_bank_nagladu_2008.pdf
4. Уманців Ю. Розвиток національної банківської системи в умовах глобалізації світової економіки // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 10. – С. 60 – 64.
5. Смвженко Т., Другов О. Управління процесом зростання участі іноземних інвесторів у роботі банківської системи України // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 1. – С. 16 – 19.
6. Торяник Ж. І. Роль іноземного капіталу у забезпеченні достатності ресурсного потенціалу банків // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №3. – С. 182 – 188.
7. Шелудько Н. М. Сучасні тенденції фінансової глобалізації та їх вплив на розвиток банківського сектору України // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 2. – С. 85 – 93.

Надійшла 14.02.2009

УДК 658.14/17 (477)

Д. М. ВАСИЛЬКІВСЬКИЙ, О. Ю. ПОЛІЩУК
Хмельницький національний університет

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Стаття присвячена актуальним питанням виходу та діяльності вітчизняних фірм на міжнародному ринку послуг. Встановлено елементи зовнішньоекономічної стратегії у сфері послуг, які впливають на ефективність діяльності фірм. Проаналізовано детермінанти конкурентних переваг українських фірм на міжнародному ринку послуг та шляхи підвищення їх конкурентоспроможності.

The paper is devoted to the actual points of the outlook and activity of the domestic firms on the international market of services. Determined the elements of the external economic strategy within the service domain, which influence on the firms activity efficiency. Analyzed the determinants of the competitive advantages of the Ukrainian firms on the international market of services, and the ways of their competitiveness increasing.

Вступ. На сьогоднішній день Україна зробила свій вибір на майбутнє – це інтеграція в європростір, реформування всіх секторів суспільного життя, переведення законодавства на європейський лад. Для ефективного досягнення поставленої мети необхідно забезпечити вступ України на міжнародні ринки.

Реалізація стратегічних пріоритетів нашої країни на міжнародному ринку послуг передбачає передусім розробку відповідної політики вітчизняних підприємств щодо виходу на цей ринок, підтримання ефективної діяльності та прогнозування можливих наслідків. Вступ України до СОТ дозволив українським компаніям розширити географічну структуру продажів своїх послуг, перед українськими компаніями відкрилися нові ринки, можливості та перспективи [5].

Цілями вітчизняних компаній, пов'язаними з виходом на міжнародні ринки послуг, відповідно до стратегічних пріоритетів України, мають стати: підвищення конкурентоспроможності українських